

Keskustelua

Jälkipuhetta

Esa Itkonen (Virittäjä 1994/2) on aivan yllättäen nähnyt hänen uusimmasta suurteoksestaan laatimassani selostuksessa (Virittäjä 1993/3) kritiikkiä, jopa pahaa tahtoa, mm. harmistumista, kiihkoa ja vahingoniloa. Jälkimmäistä siinä ei ole hituistakaan, edellistäkin vain yhden viattoman huomautuksen verran oman erikoisalani keskiajan kielitieteen suhteen; tämän Itkonen nyt myöntääkin aiheelliseksi. Kaikki muu johtuu Itkosen oman periaateratkaisun tarkasta noudattamisesta. Hän ei omien sanojensa mukaan kirjoita »tasapuolista» kielitieteen historiaa, vaan keskittyy tutkijoihin, joita hän omien arvojensa perusteella pitää hyvinä (kirjan s. 2). Sangen keskeinen arvo on tällöin universalistinen kuvateoria. Niin kuin resensioini alussa (s. 512) yritin sanoa, pyrin osoittamaan, miltä tämä kiintoisa tarkastelutapa näyttää perinteisten, useimmiten »neutraalinen» historioiden valossa. Siksi panin Itkosen universalismin rinnalle mm. useita yleisesti tunnettuja relativistisia teorioita (jotka eivät suinkaan ole minun omiani, kuten Itkonen vahvasti uskoo). Samassa yhteydessä ilmoitin, että koetan näissä puitteissa vain selostaa enkä halua ottaa mitään kantaa. Ja kaiken tein taatusti *sine ira et studio*.

Itkonen on käsittänyt tämän rinnastuksen hyökkäykseksi. Ymmärrän nyt kyllä, että tällainen vaikutelma voi helposti syntyä. Yksi esimerkki valaiskoon tilannetta. S. 517 kirjoitin: »Eklatantein (mutta Itkosen kannalta johdonmukainen) esimerkki on Wilhelm von Humboldtin lähes täydellinen puuttuminen – – Samoin on G. Vicon laita». Itkonen katsoo minun tässä purkavan

harmiani (s. 92). Kukaties muotoiluni olikin liian värikäs. Mutta tarkkaan katsoen tässäkin on kyse sanotusta rinnastuksesta ja Itkosen linjan pitävyydestä.

Muutama harmillinen lipsahdus pahentaa asiaa. Mainitsen niistä kaksi ikävintä. S. 89 Itkonen sanoo: »Seppänen antaa ymmärtää, että – – tulkitseen historiaa vain tämän 'arvon' (kielen ikonisuuden, L. S.) valossa». Vain-sana ei ole minun. Sanon näin: »Tärkein näistä (arvoista) kuuluu: todellisuus aiheuttaa kielen struktuurin» (s. 512). Mielestäni tämä todella on Itkosen kirjan keskeinen hypoteesi ja juuri se tekee työstä niin kiintoisan. Tästä Itkonen päätyy siihen vastineensa tärkeimpään väitteeseen, että minä olisin uskotellut hänen joskus fiksaantuneen yhteen »arvoon» ja hakeneen myöhemmissä työssään (jonkun Schopenhauerin tavoin) vain vahvistusta sille. Niin järjetön en sentään ole, olkoot satunnaiset formulointini mitä hyvänsä. – Yhtä paha lipsahdus on satunut s. 92. Siinä Itkonen on vahingossa muuttanut minun tekstini imperfektin preesensiksi ja saanut minut tällä tavoin esittämään älyttömän väitteen, että Itkosenkin mielestä »ihmisen o n aina kuljettava kielen kautta maailmaan». Lauseeni tarkoittaa tietenkin keskiajan realistien käsitystä ja kuuluu: »ihmisen o l i siis aina kuljettava kielen kautta maailmaan, muuta tietä ei o l l u t » (s. 516). Itkosen puolen palstan mittainen perustelu on siten tarpeeton.

Muitakin älyttömyyksiä nyt kontolleni lankeaa. En mieluusti kannata huonokielisten ihmisten tappamista enkä metaforan hyväksymistä tähtitieteen termiksi, kuten Itkonen piristävän humoristisesti esittää (s. 91). Vitsien syy ei minulle kylläkään valjennut. Mutta enempiä ei kannata jatkaa, jottei sor-

Keskustelua

tuisi jankutukseen. Totean enää vain, että hyvin pitkän arvostelijan urani aikana olen muistaakseni vain yhtä kirjaa ylistänyt enemmän kuin tätä Itkosen suurtyötä. Toivon siis, että nyt palattaisiin päiväjärjestykseen.

LAURI SEPPÄNEN